

Konsekracja Sanktuarium M.B. Fatimskiej na zakopiańskich Krzeptówkach, 7 czerwiec 1997r.

„Jestem człowiekiem gór”

... ja z rodu jestem człowiekiem gór (...) chociaż moją Ojczyzną jest cała Polska, wszędzie, gdzie jest Polska, i wszystko, co jest polskie – to jednak z tą częścią Ojczyzny (...) byłem szczególnie związany, bo tam się urodziłem, bo tam spędziłem prawie całe moje życie, tam zostałem powołany do kapłaństwa, do biskupstwa – byłem (...) góralskim biskupem, góralskim kardynałem, a na końcu zostałem góralskim papieżem.

(Trzecia pielgrzymka Jana Pawła II do Polski, przemówienie z 11 VI 1987 i „L'Osservatore Romano” 1984, przemówienie z 31 I 1984)

THE TATRA EAGLE**Tatrzański Orzeł**

Issued by the Tatra Eagle Press

Co-Editors: Janina Gromada Kedron

Dr. Thaddeus V. Gromada

Technical Editor: Henry P. Kedron

Computer Consultants: Mariusz Bargielski.

Joseph Gromada

Contributing Editors: Maria Pudysz (Kraków),

Dr. Anna Gąsienica Byrcyn (Chicago)

Address all correspondence: J. Kedron, 31
Madison Ave., Hasbrouck Hts., NJ 07604.

Email: jkedron@gmail.com.

tgromada@mindspring.com.

Tel: (201) 288-3815

©2014 copyright by The Tatra Eagle Press

HONOROWY PATRONAT

Connecticut: DRS. ALICIA & JOHN
HARBUT

France: STANISŁAW LASSAK

Illinois: CASIMIR CHLEBEK ANDRZEJ

CZYSZCZON, STEPHANIE GUZIAK

BUTERA, TED DABROWSKI, JANINA

GALICA JÓZEF GIL, ANDRZEJ & MARIA

KRZEPTOWSKI, STANISŁAW & ZOFIA

KULAWIAK, LEOPOLD & ZOFIA

MICHNIAK, DR. BRONISŁAW

ORAWIEC, ANDRZEJ & MAŁGORZATA

PITOŃ, JAN & ZOFIA SŁODYCZKA,

ANDRZEJ & BRONISŁAWA STĘKAŁA

JOSEPHINE SULARSKI, STANISŁAW &

HALINA URBANIAK, KOŁO 41

WRÓBLÓWKA, ZWIĄZEK PODHALAN

W AMERYCE *New Jersey*: REV. A.

STEFAN ŁAŚ, REV. J. MACIEJ

MELANIUK, JÓZEF & MAŁGORZATA

STOPKA, HENRY & KARINA

WALENTOWICZ *New York*: JAN S.

GACEK, CHRISTOPHER P. JURKIEWICZ,

WOJCIECH SOSNOWSKI

PATRONAT

Guam: Kathy Gacek Lampman *Illinois*:

Marian Bryja, Koło #46 Stare Bystre, Anna

Domalik, Janina Duda, Tadeusz & Anna

Garbacz, Jane Janik Grzybowski, Nancy Janik

Johnson, Koło #20 Literacko-Dramatyczne, Jan

F. Krawiec, O. Wacław Lech, Franciszek &

Bronisława Łyszczarczyk, John D. Stopka,

Anna Ustupska-Chyc, Anna Zalińska, Jacek &

Anna Zegleń, Helena Ziółkowska, Jan Żółtek;

Michigan: Jan Konopka, Jan Konopka, Jr. *New*

Jersey: Aneta Pieróg-Sudoł, Catherine Zon *New*

York: Dr. Stasia Callan, Stanisław Grebski,

Władzia Jaworowski, Drs. Norman & Hanna

Kelker, Stanisław Kopeć, Dr. Grażyna

Kozaczka, Dr. Jerzy & Mrs. Krystyna

Świerbutowicz; *Nevada*: Frank C. Chase

Pennsylvania: Dr. Jan Napoleon Saykiewicz,

Rev. Canon Joseph L. Sredziński;

Poland: Ks. Józef Urbaniak

Dr. Thaddeus V. Gromada**LENIN IN THE TATRAS: AUGUST 1914. What If...?**

When World War I erupted in August 1914 Vladimir Ilyich Ulyanov better known as Nicolai Lenin was living in a remote highlander village, Biały Dunajec, surrounded by the Tatra mountains only 7 km. from Zakopane. At the time it was in the autonomous province of Galicia within the Austro-Hungarian Empire. The day after the Dual Empire declared war on Russia (August 7, 1914) Austrian gendarme arrived at Lenin's chalet, which he was renting from Teresa Skupień and proceeded to search the premises. Someone had most probably denounced him as a dangerous Russian subject. Though the police found nothing incriminating, he was charged with espionage on behalf of Russia, arrested and placed in the nearest jailhouse in Nowy Targ. One is tempted to ask a familiar question, "What if...?" Yes, what if Lenin had remained in jail during the war, which lasted four years? Would the world have been spared the horrors of communism? We will never know, but we do know that Lenin spent only 12 days and 11 nights in the Nowy Targ jail. But the more intriguing story of how and why Lenin was released from prison, which enabled him to leave Galicia for Switzerland, is relatively unknown. Lenin had been disappointed with the results of the 1905 Revolution in Russia, which did not bring down the Tsar. Fearing the notorious Okhrana (Russian secret police), he decided to go into exile to continue the struggle. After living briefly in England and then in France, he moved to Kraków on June 19, 1912 in Austrian Galicia to be closer to Russia. With him came his wife and his mother-in-law. Autonomous, democratic and tolerant Galicia gave him freedom of action rarely seen in Eastern Europe, which permitted him to stay in close contact with members of the Russian Social Democratic Labor Party and direct the activities of his fellow Bolsheviks. But because of his and his wife's ailing health, he began spending the spring and summer seasons in the Tatra mountain region, specifically in the village of Biały Dunajec (a 6-8 hour train ride from Kraków).

From May to November 1913 and from May to August 1914 the Lenin family lived pleasantly in a typical Tatra cottage in a typical Tatra highlander village. Lenin had a splendid view of the Tatras from his room, which, he maintained, did not distract him from his writing but rather inspired him to focus on his work. During this two-year period, he wrote 285 articles and tracts for newspapers and other publications, and was planning to organize a school for his party activists similar to the one he established in Longjumeau in France. He was a frequent visitor to a nearby pub in Poronin owned by Paweł Gut-Mostowy, which in 1947 was transformed into a "Lenin Museum". (The museum was closed in 1990 after the fall of Communism.) At times, he was seen chopping wood, riding a bike, chatting with the natives (górale) and giving candy to children. He was fascinated with the mountains. So, he was accepted as a good, friendly neighbor whom no one would ever associate with malevolent activities. Therefore, when Lenin was arrested on suspicion of espionage, the górale and particularly the elites in Podhale were shocked and immediately intervened on his behalf. The defenders of Lenin among the local elites included prominent poets and writers, Jan Kasproicz and Władysław Orkan, eminent physician and "Marszałek powiatu" (County Marshal) Andrzej Chramiec, and well-known socialist and physician, Kazimierz Dłusi. In addition, Polish socialists in Kraków led by their leader Ignacy Daszyński started to take action for his release. But the person who is usually credited for most effectively intervening on Lenin's behalf was the góral novelist and poet Władysław Orkan who, in 1914, as it happened, was living in the village of Poronin, next to Biały Dunajec. It was Orkan who first wrote a letter to "wice-starosta" (vice county governor) of Nowy Targ, Kazimierz Głowiński pointing out that Lenin was a renowned writer (literat) and a well-known foe of the Russian Tsar. In it he gave personal assurances that Lenin was a gentle (spokojny) person and did not represent a danger to public safety. Soon after, he came in person to Nowy Targ with even stronger arguments. He declared that it was foolish to keep Lenin imprisoned and urged them, "Release him. He is the greatest and most dangerous enemy of Russia. If you let him go and let him return, he will make a revolution and we will soon win the war." These arguments swayed Commissioner Głowiński, who ordered the release of Lenin on August 19, 1914. Under police supervision he was able to return to Biały Dunajec via a rented horse and wagon. On the 26th of August he received permission to return to his Kraków home from the "starosta" in Nowy Targ and a few days later, August 29, the Kraków police permitted Lenin, his wife and mother-in-law to leave for Switzerland.

It is more than likely that Lenin would have eventually been released from prison without Orkan's persuasive and vigorous intervention and defense. Lenin's arrest and imprisonment provoked a strong outcry from socialists around the world. This outcry included socialists in Vienna serving in the Austrian Parliament, namely Victor Adler and Herman Diamand. The testimony of these Viennese socialists convinced the Austrian Ministry of Internal Affairs that Lenin was not a Russian spy but an opponent of Tsarist Russia. The ministry, therefore, sent a telegram to the Kraków police ordering his release about the same time that Commissioner Głowiński had made his decision. But one wonders, what if the Austrian authorities had not listened to the defenders and supporters of Lenin and instead had kept him in prison for the duration of the war?

(References: Józef Dużyk, *Władysław Orkan: Opowieść Biograficzna*, (Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnictwa, 1975); Jan Adamczewski, *Lenin na Polskiej ziemi*, (Kraków, 1987); Marcin Jagła, *W Nowym Targu bywał Lenin*, <http://www.nowytarg.pl/articles>, *Lenin w Poroninie*, <http://www.gnwp.eu/zalgo/noce/5691>)

Do not miss Adrian Smith's account of his visit to Chicago on page 8.

TATRY

To miejsce zawsze było w jego sercu.

Św. Jan Paweł II szczególnie ukochał Tatry i górali. Góry i ludzie gór towarzyszyli mu przez całe życie. Karol Wojtyła wędrował po Tatrach od najmłodszych lat. Zaprzyjaźnił się z góralami jako ksiądz, biskup, kardynał i papież. Jan Paweł II mówił do górali: „Na was zawsze można liczyć”.

Karol Wojtyła w Tatrach po raz pierwszy był w wieku 12 lat w 1932 roku. Wówczas razem ze swym bratem Edmundem przeszedł z Zakopanego przez Zawrat, Dolinę Pięciu Stawów Polskich do Morskiego Oka. Wędrował po górach również ze swoim ojcem.

Później powracał w Tatry po wojnie już jako ksiądz. Wędrował po górach jako turysta, był również wytrawnym narciarzem. W góry wybierał się najczęściej w grupie przyjaciół lub z młodzieżą. W latach 50. i 60. w górach pojawiał się niemal każdego roku, latem i zimą.

Będąc kardynałem, Wojtyła wyjeżdżał na narty najczęściej do Zakopanego, zatrzymując się w klasztorze sióstr urszulanek na Jaszczurówce. Tam miał swój pokój. Kiedy już został papieżem, siostry nie udostępniały tego pokoju nikomu.

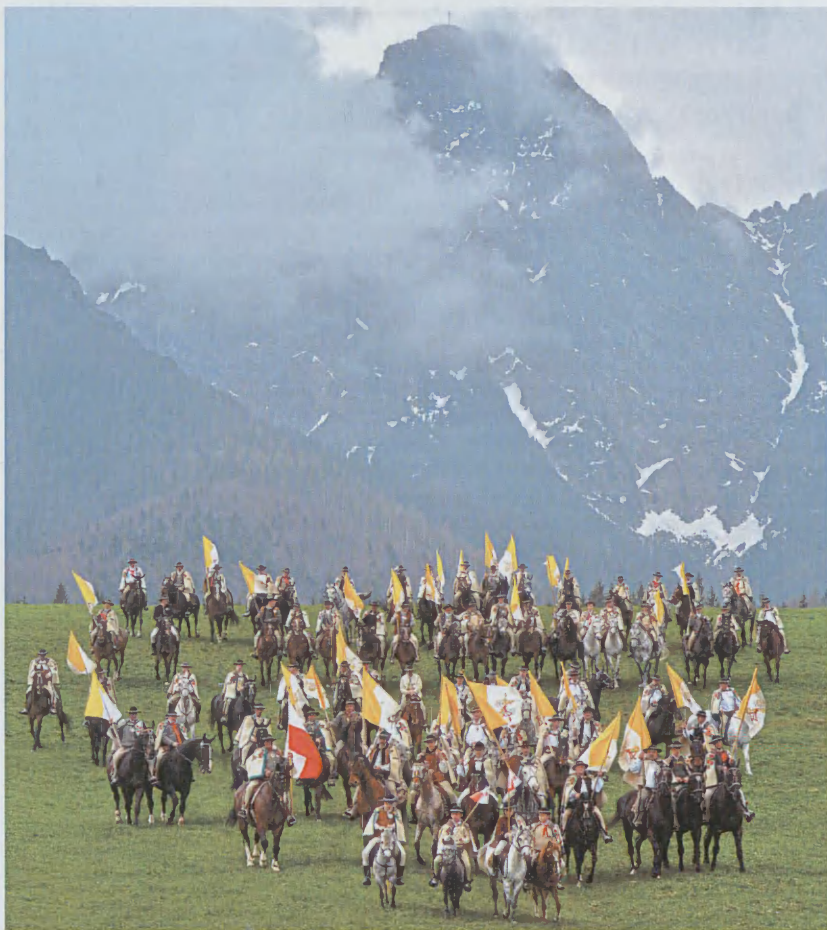
Górale w dniu kanonizacji „Największego Gazdy”, św. Jana Pawła II

Na uroczystości kanonizacyjne Jana Pawła II i Papieża Jana XXIII wyjechało z całego Podhala kilkadziesiąt autokarów ale byli i tacy pielgrzymi, którzy do Rzymu polecili samolotami. Inni zaplanowali podróż samochodami osobowymi. Wielu górali z Chicago wybrało się do Rzymu indywidualnie. Inni skorzystali z wyjazdów grupowych. Dla tych którzy nie mogli być w Watykanie w tym wyjątkowym czasie, przygotowano obchody kanonizacyjne od Ludźmierza aż po szczyt Kasprowego ...i USA.

Krzęptówki

Kościół na Krzęptówkach wzniesiony jako wotum wdzięczności za ocalenie życia Jana Pawła II był jednym z miejsc, w których w niedzielę 27 kwietnia zebrali się Podhalanie by za pośrednictwem łączy telewizyjnych uczestniczyć w uroczystościach kanonizacyjnych papieża – Jana Pawła II i Jana XXIII.

W momencie ogłoszenia ich świętymi zajęła do Sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej honorowa banderia złożona z pięknie ubranych górali. Jeźdźcy z banderii konnej trzymali w rękach flagi: maryjne, papieskie i narodowe. „Nie mogło nas tu zabraknąć. Banderię konną zwołał kilka lat temu jeszcze śp. Ks. Mirosław Drozdek, nasz kapelan. Chciał, abyśmy uświetniali wszystkie papieskie uroczystości i to się przyjęło. Żartujemy, że jesteśmy podhalańskim oddziałem papieskiego wojska” – mówił Marcin Zubek, prezes zakopiańskiego oddziału Związku Podhalań.

Honorowa banderia konna pod kier. Marcina Zubka. 27 kwietnia 2014r. Fot. Paweł Murzyn

Kasprowy Wierch

Na szczycie Kasprowego Wierchu na ołtarzu ustawiony z nart, górale i przyjaciele dziękowali za kanonizację Jana Pawła II. O godzinie 10 na górnej stacji kolei na Kasprowym Wierchu odbyła się transmisja Mszy kanonizacyjnej z Watykanu. O godz. 13 na szczycie Kasprowego, przy polowym ołtarzu, w otoczeniu Tatr, rozpoczęła się Msza święta. Spotkanie na Kasprowym Wierchu uświetniły dzieci z zespołów regionalnych z Podhala i kapela górska.

Ludźmierz

Główną częścią obchodów kanonizacji dwóch papieża była w Ludźmierzu uroczysta Msza dziękczynna, która została odprawiona po południu. Wtedy Matce Bożej Gaździnie Podhala zostało przekazane berło z relikwiami św. Jana Pawła II (jego pierścieniem).

Nowy Targ

W Kościele Najświętszego Serca Jezusa w Nowym Targu odbył się uroczysty koncert z okazji kanonizacji Jana Pawła II. W programie muzyka i poezja w wykonaniu Chóru „Echo Gorczańskie”, Orkiestry z parafii NSPJ. Recytacja: Andrzej Mozdyniewicz. Koncert odbył się w ramach obchodów 35 rocznicy wizyty Jana Pawła II w Nowym Targu.

(Dokończenie na str. 8)

ZAKOPANE, PODHAŁE I GÓRALE W WIELKIEJ WOJNIE

Fakty znane mniej lub bardziej

(*W setną rocznicę wybuchu I wojny światowej.*)

W 1914 r. w Tatry i do Zakopanego zjechało bardzo dużo ludzi.

Pogoda była piękna, w dolinach i na górskich szlakach widziało się wielu spacerowiczów. W restauracji Przanowskiego i Karpowicza urzędowali jak co roku „wielcy” ludzie, artyści i literaci: m.in. Żeromski, Orkan, Sichulski. Po zabójstwie arcyksięcia Habsburga w Sarajewie wszyscy przepowiadali wojnę, nie przypuszczano jednak, że ta nastąpi tak prędko.

1 sierpnia Austro-Węgry ogłosiły mobilizację. W Zakopanem ogłoszenia mobilizacyjne wywoływały popłoch wśród letników. Sekretarz Towarzystwa Tatrzańskiego, Mieczysław Świerż, posłał do Morskiego Oka, gdzie przebywał doktor Kowalski z Tarnowa, specjalnego kuriera, przewodnika Józefa Jarosza, aby powiadomić o tym wydarzeniu doktora, dla którego wyekspediowano wygodną dorożkę Józefa Gąsienicy-Kasprusia. Wiadomość ta wywołała w schronisku tatrzańskim ogromne poruszenie. Przewodnik Józef Gąsienica-Siajny dotarł aż pod Żabie, wzywając potężnymi nawoływaniami turystów do powrotu do schroniska. Jedyne na tej trasie auto Karpowicza i liczne pojazdy konne ruszyły wkrótce gromadnie do Zakopanego wypelnione po brzegi. Pasażerowie podczas długiej jazdy wychylali nabożnie do Wszchemocznego o zachowanie życia w wojennych sytuacjach, które na nich czekały.

Podniecenie ogarnęło zakopiański świat. Ponad trzysta osób pociągnęło do Legionów, m. in. Mariusz Zaruski, Antoni Knapczyk, Jędrzej Gąsienica-Kotelnicki, Franciszek Zubek, Jan Bachleda-Tadziak. Do armii austriackiej zostało wcielonych ponad tysiąc osób. Zakopane i Tatry początkowo opustoszały, ale w drugim roku wojny zaczęło przybywać ludzi.

W samym Zakopanem nie odczuwało się początkowo tej wielkiej wojny, wyżywienie było dobre, bo sprawnie działała aprowizacja. Ceny jednak stale rosły. Tocząca się na wielu frontach wojna dawała o sobie widomy znak coraz większym przepelnieniem Sanatorium Czerwonego Krzyża przy ulicy Chramcówki, gdzie roilo się od wojskowych mundurów, odkąd zakład leczniczy doktora Chramca stał się wojskowym szpitalem. Wojna była faktem. Młodzi oficerowie w parku przy szpitalu leżeli na leżakach miserni, pootulani pledami, żołnierze wygrzewali się w słońcu i spacerowali po alejkach. W Zakopanem przybywało rannych, przybywało też żandarmerii i landwehrystów.

Od roku 1917 zaczęli się pojawiać „nowi ludzie”, czyli dezertrzy z armii austriackiej. Ta „zielona kadra wojskowa” stale rosła, a z tym wzrastało zagrożenie dla tatrzańskiej zwierzyny. Ludzie ci musieli z czegoś żyć. Przedłużająca się I wojna światowa powodowała coraz większe trudności aprowizacyjne, przydziały „na kartki” zmniejszały się stale. Dotkliwie odczuwano brak tłuszczów i nawet złotego, nie rafinowanego cukru. Nie do jedzenia był chleb, wypiekany z mieszanek mąki żytniej, kasztanowej i kukurydzianej. Na szczęście podhalańskie lasy, Gubałówka, Butorów, Słodyczki i Cyrchla obfitowały w dużą ilość jadalnych grzybów. Ludność miejscowa mogła się dożywiać nimi, od czasu do czasu również sprzedawała grzyby suszone bogatszym zakopiańskim gościom.

W okresie wojny wszystkie zakopiańskie szkoły były czynne. W zakopiańskim gimnazjum, które powstało w roku 1916 (dziś imienia Oswalda Balzera), uczyła się nie tylko młodzież zakopiańska. Wielu uczniów pochodziło z innych regionów kraju.

Tak się złożyło, że w czasie wiosen i lat I wojny wiały bardzo silne wiatry halne. Przez Podhałe przeszła zaraźliwa „hiszpanka”, przez ludność nazywana „krwawą biegunką”. Niemal wszyscy ulegli tej epidemii, a wielu zmarło. W 1918 roku niezwykle silny halny trwał przez dziesięć dni i poczynił ogromne szkody w drzewostanie Podhala.

(*Opowiadania starych górali spisał Adam Pach.*)

General z Ochotnicy Wiktor Grzesicki (1859-1917)

był jednym z najzdolniejszych teoretyków wojskowości w armii austro-węgierskiej. W pełni sprawdził się na frontach pierwszej wojny światowej, walcząc na czele swojego macierzystego 20 pułku piechoty (nazywanego w wojsku austriackim po prostu „Die Goralen – „Góralami”). Nie we wszystkim zgadzał się z Józefem Piłsudskim, co napewno w następujących latach nie przysłużyło się dobrze pamięci o nim. General Grzesicki był synem właścicieli ziemskich Aleksandra i Anny z Kołodziejskich. Dzieciństwo spędził w Biegonicach i Nowym Sączu, gdzie w latach 1869-1875 uczęszczał do I Gimnazjum.

Twórca brygad Strzelców Podhalańskich, góralski general Andrzej Galica pochodził ze starego podhalańskiego rodu.

Podczas pierwszej wojny światowej Andrzej Galica służył w Legionach Polskich, dochodząc do stanowiska dowódcy pułków (6, 3 i 4). Walczył m.in. pod Jastkowem (chrzest bojowy lipiec/sierpień 1915 r.) i Kostuchnowką (lipiec 1916 r.). Po wojnie wstąpił do Wojska Polskiego i rozpoczął organizowanie pułków strzelców podhalańskich.

(*więcej na sr. 5*)

W czasie wojny pogorszyła się na Podhalu frekwencja w szkołach wiejskich, m. in. w Gronkowie. „W r. 1917,” zanotowała w sprawozdaniu Janina Peszkowska, nauczycielka w Gronkowie, „frekwencja była o wiele słabsza niż w latach poprzednich, ponieważ trzeci rok trwająca wojna zabrała wszelkie siły do pracy, pozostawiając tylko kobiety i dzieci. W skutek tego starsze dzieci, będąc zmuszone do pracy dla podtrzymania gospodarstwa rolnego i domowego, nie mogły zadośćuczynić obowiązkom szkolnym.” (N.B. Do tej szkoły w tym czasie chodziła Mama redaktorów „T.O”, Aniela Pudysz.)

W Białym Dunajcu zastał Lenina wybuch I wojny światowej.

Włodzimierz Iljicz Lenin przebywał na Podhalu dwukrotnie t.j. w 1913 r. (od 5 maja do 20 października) i 1914 r. (od 6 maja do 7 sierpnia). Zamieszkał w domu Teresy Skupień w Białym Dunajcu. 7 sierpnia do mieszkania Lenina przyszedł wachmistrz żandarmerii ze świadkiem, według którego Lenin miał być rosyjskim szpiegiem.

Po rewizji domu żandarm oznajmił mu, iż został zadenuncjowany i właściwie powinien go aresztować ale z racji, że dopiero nazajutrz odjedzie pociąg do Nowego Targu polecił zatem Leninowi stawienie się na stacji o 6 rano. Sytuacja była groźna, oskarżenie o szpiegostwo na rzecz armii carskiej groziło w warunkach wojennych postawieniem przed sądem wojskowym. I tak 8 sierpnia Lenin trafił do Nowego Targu, gdzie po przesłuchaniu przez powiatowego komisarza policji został aresztowany. W tamtym czasie nic nie zapowiadało przyszłych wydarzeń w Rosji i roli jaka miała przyspać w udziale Leninowi. Dlatego też, w jego obronie stanęli m.in. dr Andrzej Chramiec, Kazimierz Dłuski, Jan Kasprzowicz czy Władysław Orkan.

Ostatecznie Lenina uwolniono 19 sierpnia, kiedy to wyszedł na wolność i wynajętą furką udał się w kierunku Białego Dunajca, skąd niebawem po krótkim postoju w Krakowie wyjechał do Szwajcarii. W nowotarskim areszcie zatem Lenin spędził 12 dni i 11 nocy.

Wybuch I wojny światowej również zastał w Starym Bystrem naszego rodaka z New Jersey, ks. Jana Wetulę.

Nie mogąc wrócić na swe stanowisko na Wojciechowcie w Elizabeth, New Jersey, nasz świeżo wyświęcony kapłan stara się położenie swe wykorzystać dla dobra swych rodaków i całego kraju. Od marca 1915 do końca wojny, ks. Jan Wetula wykładał we wyższej szkole żeńskiej w Cieszynie.

Ks. Wit Mańnicki, Proboszcz w New Jersey i pomoc dla Polski

Gdy nastąpił wybuch I wojny światowej, kiedy na ziemiach polskich nastąpiło wielkie spustoszenie, i lud Polski cierpiał nędzę i głód wielki, Ks. Proboszcz Mańnicki, rodem z Załucznego sam organizował komitety Ratunkowe na zbieranie funduszy na pomoc Polsce.

Opr. jgk

Portret gen. Andrzeja Galicy

Władysław Motyka

Młode lata Andrzeja Galicy

Trudno wyobrazić sobie historię formacji górskich Wojska Polskiego bez generała Andrzeja Galicy. Ich chwalebne dzieje są ściśle powiązane z tym wybitnym góraliem i żołnierzem, który miał dość samozaparcia i siły, aby swoją wizję górskiego wojska przekuć w czyn i uczynić je dumnym i pięknym symbolem chwały Rzeczypospolitej.

Postawny był i bystry jak zbójnik. Wysoki i barczasty blondyn, robił wrażenie na otoczeniu. Powszechnie lubiany, z fantazją, humorem i dowódczą werwą, gdzie tylko mógł nawracał rodaków na góralskie zwycięzcy.

*Dyć Bioły Dunajec nie zodno stolica,
ale stąd pochodzi generał Galica.*

Pieśń o Generale niesie się po góralskich dziedzinach, a i dawne opowieści o nim, są do dziś żywe i nieprzemijające.

„Hej, wiera! Wdała, uderzona postać. Inżynier, bohaterski generał, o śmiałym zacięciu poeta, senator, a przy tym wszystkim sercem i duszą najczystszy gazda. Został sobą. Nie wstydzi się pochodzenia chłopskiego. Przeciwnie. Z dumą zawsze i głośno je podkreśla. Rozmówiony w gwarze, w nucie, we wszystkim, co na rodzimą sztukę góralską się składa. Rodną wieś wspomina zawsze z dumą i uczuciem. Bo to widzis – mówił mi nieraz – nie chodzi o to, ani o to, że niby kasi coś, ino o to – co się tyczy.”

Dzieciństwo upłynęło mu w spokojnej atmosferze, na zajęciach typowych dla

ówczesnej wsi góralskiej, przy pomocy w pracach domowych i polowych. Po ukończeniu szkoły ludowej, od 1889 r. uczył się w krakowskim gimnazjum św. Anny, znanym też pod im. Bartłomieja Nowodworskiego. Była to szkoła o wielkich tradycjach i wysokim poziomie nauczania, ukończył ją w 1897 r. W tym czasie zaczęły ujawniać się jego cechy przywódcze. Chętnie oddawał się zajęciom terenowym i uprawiał liczne sporty. Był organizatorem manifestacji patriotycznych i miał mir wśród kolegów. Po zdaniu egzaminu dojrzałości odbył służbę w cesarsko-królewskiej armii jako jednoroczny ochotnik. W 1899 r. uzyskał stopień podporucznika.

W 1898 r. rozpoczął studia na Politechnice we Lwowie, które od 1900 r. kontynuował na Politechnice w Wiedniu. Tam w 1903 r. uzyskał dyplom inżyniera budowy dróg i mostów. Był jednym z pierwszych górali po wyższych studiach technicznych. Po powrocie do Krakowa podjął pracę w Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych. Był też wykładowcą w Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie, gdzie wykładał meliorację.

Dom Galiców był miejscem spotkań kręgów związanych z niepodległościową działalnością Józefa Piłsudskiego. Inż. Galica udzielał się organizacyjnie i politycznie, był sympatykiem ruchu socjalistycznego.

Nie zrywał więzi z rodzinnym Podhalem. Angażował się w organizację pierwszych Zjazdów Podhalań w 1911, 1912 i 1913 roku. Wraz z Feliksem Gwiżdżem i Władysławem Orkanem należał do twórców Drużyn Podhalańskich. Doprowadził do nawiązania współpracy Drużyn z innymi organizacjami niepodległościowymi, przede wszystkim zaś ze „Związkiem Strzeleckim”. (...)

Chłopcy! Bedzie bitka!

Sławna odprawa gen. Galicę, którą urządził w sztabie swej dywizji w 1920 r. po omawianiu z Naczelnym Wodzem braku w wyekwipowaniu i umundurowaniu żołnierzy:

Chłopcy! Bedzie bitka! Som Pan Marszałek ją poprowadzi. Pójdzie kurniawa po świecie. Jo myślę – mówi gwarą Generał – że mi stydu nie przyniesiecie. Jutro od rania bee defilada przed Panem Marszałkiem. Ci z łłopoków, co butów ni majom, niech nogi umyjom jak sie patrzy. Dziury w mundurach załatać, guziki w portkach i ka indziej popprzyszywać, żeby zaś komu coś kasi z portek nie wylazło... Jo wom ino tele powiem, żebyście od jutra Pana Boga a Polskę mieli w sercu a bolszewików w rzyci...”

Władysław Orkan

Piosenka batalionu podhalańskiego

Coz się to hań świeci, e coż się hań łyska?
Cyz to o tym casie sobótki palujom?
Podhalańscy chłopcy złożyli ogniska,
ze dyć to hań w Polsce wojne uchwalujom.

Idziemy se dołu, dołu ku dolinie,
kazda nasa kulka wraha nie ominie.
Idziemy se hore, wysoką percią,
Wrahowi znieacka zjawiamy się śmiercią.

Prostuj se głowicę, Jędrus bassamtobie,
bo hań po dziedzinach idzie hyr o tobie.
Nieście se głowicki prościutko a dumnie,
coby powiedzieli: - Jak się niesą szumnje.

Ksiądz ze zbójckiego rodu

Kiedy w obwodzie skawińskim organizowałem związki strzeleckie, najbardziej w tym przeszkadza mi księża. Uważali, że to niepotrzebna robota socjalistyczna. Najgorzej organizacja ta udawała się we wsiach, w których był kościół parafialny.

Tak było w Radziechowej. Na zebranie, zapowiedziane przeze mnie w niedzielę po niesporach, przyszło zaledwie trzech moich zwolenników. Pytam ich, dlaczego ludzie nie przyszli. Mówią, że boją się księdza, który na to psioczy.

- Jak się ten ksiądz nazywa?
- Ksiądz proboszcz Nowobilski.
- Nowobilski... toż to Podhalańiec z Białki, ze zbójnickiego rodu. Muszę ja go odwiedzić.

I tak zrobiłem. Zachodzę, przedstawiam się. Przyjął mnie grzecznie, bo zaś Galicowie i Nowobilscy to rody znane na Skalnym Podhalu.

- Bardzo się cieszę – powiadam – że przeznaczonego krajana tu spotkałem.

Gadu, gadu, o różnych sprawach podhalańskich, przeszedłem uczciwie na sprawę, o którą mi chodziło, na związki strzeleckie. Przedstawiłem mu, że spodziewamy się w najbliższym czasie wojny z Moskalami i dlatego w całym kraju robimy związki strzeleckie, przygotowujemy związek siły zbrojnej narodu. Nie chodzi nam o żadne sprawy społeczne, ale o wyćwiczenie bojowe.

Kiedy to powiedziałem, staruszkowi księdzu zabłyśły siwe oczka, które kiedyś błyskały spoza bucków. Wstał, kazał gospodyni przynieść najstarsze z piwnicy wina i dwie lampki. Wypiliśmy na cześć Podhala i rodzącej się Polski.

Na drugą niedzielę miałem wielkie zgromadzenie, po którym kto żył we wsi zapisał się do Związku Strzeleckiego.

„Jakby co, kieby co, kany co, abo co –
to my som!”

Andrzej Galica

Franciszek Chowaniec, nasz rodak z Chicaga w Armii Hallera

„Ej Franku – gwarzi Józek. Nima tys to nima jak nase strony. Tu to tak – naopak idzie, to tu syćko djabła worce.”

Armia Polska we Francji (1917-1919), zwana też Błękitna Armia (od koloru francuskich mundurów), Armia Hallera, polska ochotnicza formacja wojskowa powstała w czasie pierwszej wojny światowej. Prezydent Francji Raymond Poincaré wydał dekret w którym zgodził się na utworzenie samodzielnych jednostek polskich we Francji. Szybko znalazło się w nich kilkanaście tysięcy Polaków z całego świata. W październiku 1918 r. na ich czele stanął generał Józef Haller.

Polonia Amerykańska z USA i Kanady dostarczyła 20 tysięcy ochotników do Błękitnej Armii gen. J. Hallera z czego 14,5 tysięcy wróciło do Ameryki po zakończeniu walk. M.in. znalazł się nasz rodak, góral z Poronina i z Chicaga, Franciszek Chowaniec. Poniżej drukujemy jego wspomnienie napisane specjalnie dla „Tatrzańskiego Orla” (Vol. 5, No. 1 – 1951), gdzie opisuje chwile kiedy w kwietniu 1919 r. bataliony i poszczególne kompanie 4go Pułku Armii Hallera, w którym służył oczekiwali wyjazdu z Francji do Polski.

Wspomnienie po latach spisane

Było to w roku 1919, tuż przed Wielkanocą w miasteczku Vittel we Francji. Bataliony i poszczególne kompanie Czwartego Pułku gen. Hallera w której służyłem, rozlokowane w okolicznych wioskach, z utęsknieniem oczekiwały dawno zapowiadanego wyjazdu do Polski. Bowiem wolna i niepodległa Ojczyzna była naszym głównym i ostatecznym celem.

Centrum Polski było już wprawdzie wolne, a w Warszawie ukonstytuował się pierwszy polski rząd lecz z oddali dochodziły nas głuche odgłosy walk które toczyły się na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej.

W kompanii w której służyłem był jeszcze jeden góral oprócz mnie, a to Józef Brzyskowski ze Szaflar. Ile razy spotykaliśmy się, naszą ulubioną pogwarką było nasze ukochane a dalekie Skalne Podhale. Było zimno. Cała zima obfitowała w wielkie opady deszczowe; raz tylko był śnieg. To też zima do szpiku kości przejmująca wilgoć dawała się nam mocno we znaki. Pewnego wieczoru po ćwiczeniach i kolacji weszliśmy we dwójkę do pobliskiej kawiarni, gdzie na rozgrzanie zamówiliśmy sobie czarną bez cukru mocną kawę z koniakiem (zwyczaj francuski). Po dwóch garnuszkach, któreby i piekło ruszyły,

wstąpiła w Józku ochota i wnet też półgłosem zanucił: *Góry nase góry, hole nase hole. Nik was tak nie kocho, jako my górole.* „Ej, Franku”, gwarzi Józek, „nima tys to nima jak nase strony. Tu to tak naopak idzie; to tu syćko djabła worce.” „Ej wiera, dobrze godoś”, odpowiadam i w zamyśleniu siedzieliśmy dalej nad garnuszkiem

Franciszek Chowaniec

czarnej, przykłej kawy. Bo też tęsknota za górami i za tym wszystkim co było nam drogą istotnie pożerała nasze dusze.

Wreszcie wkrótce po Wielkanocy przy wieczornym raporcie, otrzymaliśmy rozkaz natychmiastowego spakowania się do wyjazdu. Ileż to było wtedy radości i uciechy! Żołnierze z radości wychylali ostatnie zapasy kwaśnego czerwonego wina i śpiewali całą noc. Ten i ów wymykał się ukradkiem aby się pożegnać ze swą mademoiselle.

O godzinie 3 rano padł rozkaz odmarszu. Całe miasteczko wyległo na pełne ulice błota i zegnało tych którzy dzielnie walczyli o całość granic Francji, a którzy w momencie tym ze śpiewem odchodzili na niepewne. Po dwu godzinnym marszu przybyliśmy do miasteczka, którego już dziś nazwy nie pamiętam, gdzie była wielka platforma z której ładowano na wagony artylerię, amunicję, konie i wszelki sprzęt wojenny. Kompania nasza otrzymała osobne wagony, w momencie wypełnione do ostatniego miejsca.

Po tygodniowej jeździe przez Niemcy i Polskę, potem po całonocnym forsownym marszu znaleźliśmy się w Bełcu. Tam w warunkach nad wyraz dramatycznych, spotkałem pierwszych górali, czyli Pierwszy Pułk Podhalański, którzy nad wyraz dzielnie i bohatersko walczyli. O, bo górale już od zarania, jak tylko historia sięga pamięcią, zawsze stawali w pierwszych

szeregach obrońców Polski. Tak też i nasi tu w Ameryce podczas pierwszej wojny światowej ochotnie wstępowali w szeregi Armii Polskiej walczącej wówczas we Francji.

Hej, mój Boze. Kieby tak syćkik wzion osobno byłby z nik okazały batalion. Pozwolę se tu wymienić ino kilku których mogłem zapamiętać, bo to już przecie trzydzieści dwa roku temu.

Ze Zakopanego: J. Fronek, St. Michalik, K. Hagowski, F. Gut; z Poronina: Kapitan dr J. Gut Mostowy, J. Majerczyk, F. Chowaniec; z Białego Dunajca: St. Łukaszczyk, W. Pańszczyk, J. Pańszczyk, którego General Archinard na froncie w górach Vogezach udekorował własnym krzyżem za bohaterskie dowieszenie amunicji do frontu w strasznych nocnych warunkach, której żaden francuski konwój dostarczyć nie mógł; ze Zęb: W. Naglak; ze Szaflar: J. Brzyskowski; ze Zaskala: Sz. Gacek, J. Warta; z Rogoźnika: F. Kwak, W. Kwak; z Witowa: J. Sz wajnos, obydwaj ostatni doskonali muzycy grali w kapeli sztabowej gen. Hallera. Wymieniłem tylko kilku, a było ich setki.

Hej, Podhalanie, koledzy broni, którzy tak ofiarnie byliście gotowi złożyć wasze młode życia na ołtarzu wolności Polski. Kazeście? Abo cy życie? Przewinon poryw nasej młodości, ale nie darmo bo znaleźliśmy godnyk nasyk naśladowców, bowiem Podhalanie w ostatniej wojnie pod wodzą swego Harnasia, Generała Andrzeja Galicy bili się do ostatniej kropli krwi. A gdy nie mogli podołać, oześli się po całym świecie aby choć z daleka we wszelki możliwy sposób dalej walczyć o wolność i niepodległość Polski. Koledzy broni, Podhalanie z Armii Generała Hallera tą drogą, na szpaltach „Tatrzańskiego Orla” przesyłam wam wszystkim moje serdeczne i koleżeńskie pozdrowienia z daleka. Cześć Wam wszystkim!

Inspekcja w koszarach francuskich

- W jaki sposób zabezpieczacie się przed zatruciem skażoną wodą? – pyta szef inspekcji.
- Najpierw gotujemy wodę, panie pułkowniku.
- Dobrze, a co potem?
- Potem dokładnie filtrujemy – odpowiada zapytany i dodaje: - I żeby się już całkowicie zabezpieczyć, pijemy wyłącznie wino.

Cieśla

Czterech górali wezwano przed oblicze komisji poborowej. Kapitan pyta ich o zawód.

- Cieśla – odpowiada pierwszy.
- Cieśla – odpowiada drugi.
- Cieśla – odpowiada trzeci.
- Optyk! – mówi czwarty.
- Optyk? – dziwi się wojskowy. – A co wy robicie?
- Jak oni chałupe wybudujom, to jo jom mchem optykom...

Aniela Gut Stapińska

LUDZIE

Las po wyrębie to tak jak ludzie po wojnie.

Seł cłek drogom do swojej wsi, dość juz starawy i styry bars dujawicom wojennom. Przeżył za pare roków tak duzo, jako iny cłek nie przeżyje za całe swoje zycie.

Przewandrował różne kraje i nadziwował sie ludziom wselinijakim do znaku. Ludzie ludziom niepodobni. Jednym sło o honor i hambit chłopski (tyk było mało), innym jacy o złoto i mamone światowom. Tyk było duzo, ej wiera duzo. Nie myślał teraz o ludziak niepilik: myślał ino o swojej babie rodzonej, o dzieciak i o swoich ludziak we wsi. O Boze, kieby jak nojprędzej w doma sie znonść, kieby tom droge, co go dzieliła ode wsi, jednym krokiem zmóc, kieby, kieby skrzydłami orłowymi przefurceć. Droga leciała bez las, kie sie w nim znalazł, był tak bez mała jak w doma. Znoł tyn las dobrze – jak dobrze! Hań tyn duzy smrek nie podrós nic a nic! Tyn hań przy drodze takučki, jaki był. Hale tyn trzeci przecie był malučki wte, kie on seł na wojne. Wicie, jak on tu urós. Raty! Przeraty! A te jałowce – zeć ik tu przecie nie było. Skondsi sie ta znasły i rosnom, przydadom sie ludziom na bicsyka.

Znowa od poczatka obzierał kozdy smrek. Na hańtym to my sie huśtali z dzieciskami! A tyn? Pewnie go mrowcyce podjadły, bo sknie, nie przymierzający jak chory cłek. Z drzewem to tak jak z ludziami: abo zyje dłudzano, abo usknie za młodziu, abo go ludzie zetnom. Las po wyrębie to tak jak ludzie po wojnie. Hale zawdy sie nasieje młody las, a młodzień tyz urośnie. Nie braknie młodego lasu, dzieci tyz nie braknie. Przysły mu na pamięć jego dzieci. Jak sed na wojne, ostawił dwók chłopców, ślicnyk i piyknyk. Jedyn miół ocy corne, a tyn drugi niebieskie – ślicne ocka, takie, jakie mo ik matka. Hej, Jantoska, twoje ocy choćkie mi sie ukazowały, nosilek twojom podobe w sercu, jakoz mi teraz wyglądes?

Minon las i znalazł sie w pustyk polak, z fłoryk było widno jego wieś, a we wsi hań pod starym jaworem jego dom – o Jezusie, to przecie nie śnisko, ba świętorowda! Mój dom! A w doma? Co tyz ta bedzie w doma? Cy som jest syćka zdrowi i do ludzi co rosnom?

Wte, kie tak myślał, z niedobocka wysła hań baba i zacyno sie strasznie dziwować.

- Wicie, wicie! Zyjecie, dziękować Bogu – haleście hłop! Troskeście sie poskurcoł, haleście chłop od cudu piykny. A nie wiecie nic, co w doma u wos? – pytała sie cisej, choć naokolicco nikogo nie było.
- A co? Raty przeraty, jakoz wom tyz powiedzieć...
- Moze fto chory? – spytał sie chłop.
- Niy, syćka zdrowi.
- A moze Ponjezusie, ratuj, umar fto?
- Niy!

Dochodzili ku piersej chałupie i cosi kańsi zburzyło głośno i wte razy baba ze strachu pedziała:

- Boze wos prowadź! Niek wom fto iny powie, coz to jo mom być tako najpierso. – I posła chodnickiem w pole. Cłek sed dalej ku domu, nogi go nie fciały nieść, sed jakoby ziemiom po kolana.
- Jo sie tak ciesyl, jo sie tak radowoł, o Jezusie, co tyz to moze być? Moze ftoe dzieciátko na kalike sie zrobiło? A moze chałupa sie spoliła? Hale nie, bok jom widzioł z hantela bars dobrze.

Dochodził do środka wsie, ludzie do niego zdrówkali serdecnie, hale jak sie spytoł, co w doma, wte razy syćka głowy spuszczali do ziemie i cicho pedali: - Sami uwidziecie, bo sie wom do widzieć, ino wleziecie za próg.

- Matko Bosko Ludźmiersko, ratuj, co to przecie mie ceko za progem?!

Ponieftórzy nawet sie chowali, coby mu w oczy nie patrzeć i coby sie z nim nie sretnąć!

- Ej, wiera, hańtyn las piekniej mie witoł, swoim serdecnym graniem lasowym, ciesyl ocy zielonościom, a pachności jaz ku

sercu sły, a ci ludzie, cemu mie tak boleśnie raniom? Moze Jantoska nie zyje? Ludzie marli wsędyl.

Na zokrendzie uwidzioł swój dom, hale nogi wrosły w ziemie i nieść go nie fciały. O Jezusie, kieby sie węgla ułapić! Seł tockający sie, jaz nareście dosel ku domowi, hale tu nogi wrosły w ziemie juz na dobre i z tela kroku zrobić nimóg. Oblapił rękami ścianę i zapłakoł serdecnie jak małe dziecko. Poniekieli nasłuchowoł, cy tyz ta jaki głos ze środka nie doleci. Cicho było. Zacon sie pomału przeslizgować po ścianie ku domu jaz do sieni i wte razy uslysoł głos swojej baby i krzyknom głośno:

- Jantoś moja!
- Baba otworzyła dźwierze i serdecnie zawołała:
- Chłopie mój miely, zyjes mi?
- Skocyła ku niemu wartko, hale sie jesse warcej cofnyna i stanena, śmierzci sie równając.
- Jantoś, cemu mie nie witos?
 - Nimoge!
 - Jantka, jo cekoł tej kwili jak słonka, Jantka!
 - Nie trza sie semnom witać, nie trza, nie godnak tego.
 - Jantka! – krzycoł chłop – ka dzieci moje?
 - Haniok, za pościelom siedzom!

Chłop pożroł za pościel i dożrał ćwiro dzieci.

- Jantka, wołoj ku mnie moje dzieci!
- Wyńcie stamtela i przywitajcie sie z tatom! – a sama stoła w miejscu nic nie gadający.

Dzieci pomału wychodziły z kąta, hale ino tak, coby ik widno było i coby sie cłekowi niepilemu napatrzyć. Do witacki było daleko, nie bocyły, ze to ik ojciec. Chłop patrzył na nie, było ik ćwiro, a przecież ostawił dwoje. „Jezus Maryjo!” – septoł do sie w duchu, hale wte razy Jantoska pokozwała na trzeciego palcem i pedziała kwardo i spokojnie:

- Tyn trzeci to jesse twój! Urodził sie seć miesięcy po tobie, hale nomniejsza dziewecka to bęś! To niepilec, nie twoje dziecko. Jo pódem z domu, jak mie wyzenies, hale dziewecki mi nie tyko!
- Cłek wstoł na nogi z ławy, ka sie spar na kwile i rusyl ku dzieciom, hale Jantka skocyła i zasłoniła dzieciska krzycąc lutosiermie:
- Zabij mie, hale dziewecki mi nie rusoj, ona nicemu nie winowato! Ba jo, przespanica niesęcsno!
 - Nie bede rusoł, Jantka! – pedział chłop cicho – ino koz moim synom nablizyć sie ku mnie. Jantka, jo sie fceom choć przytulić do nik na kwilke.

Głos jego drzoł i był tak dziwny, jaze sie jemu samemu widziało, ze sie skondsi zzo grobu wydostaje.

- Jantka, koz moim synom przyść ku mnie! – pytoł piyknie chłop siodający na ławę.
- Jasiu, Józuś, Marcinku, icie ku tatowi!

Darmo Jantoska pytała synów bars piyknie: chłopcy ino patrzyli na ojca, a zoden ku niemu sie nie broł.

- Icie ku tatowi! – krzycała na nik ostro, hale to tyz nie pomogło, dzieci stoły jak drewna i od pościele nie rusaly. Jantka ozplakała sie bars rzewnie i serdecnie. W chałupie zrobiło sie cicho, nik nie godoł, zreństw po co miół godać. Bez takom jednom kwile dziolo sie tu duzo i wartko. Seścioro ludzi w chałupie przeżywało okropenie duzo i wselinijako. Jantka fciała uciekać do pola, hale stało sie tu całkiem inacej, jakoby wto fciolo to wymyśleć. Mało dziewecka Jantoscyna cichučko nablizyła sie do chłopca, a poniekieli złapiła za rękę, pobośkała i pedziała głośno:
- Tata pijecho!

Jantka zamarła w sobie, rękami ocy zasłoniła i znowu uslysała swojej dziewecki głos:

- Tata pijecho!
- Dziewecka mało wyskocyła na ławę i rękami oblapiła cłęka z syje i tuląc sie do niego nie godała nic. Chłop Jantoscyn topniał w sobie. Ta kwilo była tako ślicno jak niebo pogodne.

Cieple ciałeczko dzieciątka tuliło sie ku niemu coraz silniej. Rękąta malučky gładziły jego poorane ciało, a wardzoski czerwone cichučko przywarły do jego lica.

(Dokończenie na str. 8)

LUDZIE

(Dokończenie ze str. 7)

siebie dziecie silnie i serdecznie a poniekieli bośkał jego małe rączęta i septał mu do ucha:

- Jakeś ty dobre, moje małe dziecie, chociaż niepilec, chociaż beś. Jakieś ty dobre. Jak mie ty ślicznie witos ze syćkik ludzi z całej wsi i domu najśliczniej. Moje maluckie! Moje serdeczne.

Jantka patrzała kwile, a potem prasła sie do nog chłopowych i głośno krzyczała:

- Przeboc mi, miety, nimogłak sie przemóc – przeboc mi! Jagniesia bars miele i dobre dziecko! Chłopie mój miety.

Chłop pociagnon ją za ręce i pedzioł:

- Nie płac, Jantka, nie gniewom sie na cie! Siądź ku mnie na ławie – a po kwili pedzioł znowu:

- Jo tyz nie beł inksy, jo tyz sie nimóg przemóc. Fto wie, mozek był gorsy od tobie. Ej Jantka, syćka my ino grzyśni ludzie.

Górale w dniu kanonizacji „Najwięksego Gazdy” św. Jana Pawła II

(Dokończenie ze str. 3)

Chicago – W wielu parafiach na terenie archidiecezji Chicago w oczekiwaniu na kanonizację Jana Pawła II i Jana XXIII tysiące górali wzięło udział w nocnych czuwaniach. Szczególny wymiar miały uroczystości zorganizowane w parafii Pięciu Męczenników na południu Chicago, którą papież Jan Paweł II odwiedził w październiku 1979 roku, podczas swojej pierwszej pielgrzymki do Stanów Zjednoczonych. Od północy do 5 rano odbyło się nocne czuwanie, na które złożyły się: odmówienie różańca, recytacje wierszy o papieżu, śpiewy solowe i chóralsne, muzyka organowa i góralska. W programie wzięli udział m.in. Mirosława Sojka-Topór, Bogdan Pawlikowski, Witold Socha, Adam Chlebek, Józef Bafia, kapela góralska i członkowie opery góralskiej „Jan Paweł na Podhalu”.

Fundacja Kultury Tatrzańskiej z prezesem Bogdanem Ogórek na czele, przygotowała szereg imprez nawiązujących do obchodów kanonizacji św. Jana Pawła II: pokaz filmów dokumentalnych o naszym rodaku w swojej siedzibie w Summit, Illinois, m.in. film pt. „Szukałem Was”, film z Mszy św. odprawianej przez papieża na lotnisku w Nowym Targu w 1997 r. i „Tajemnica tajemnic. Prawdziwa historia ocalenia Polski i świata”. W sobotę 26 kwietnia Fundacja zorganizowała pielgrzymkę autobusem po chicagowskich miejscach w których znajdują się pomniki lub pamiątki poświęcane Janowi Pawłowi II. W kościele św. Błażeja w Summit miała miejsce modlitwa w nowej kaplicy przy relikwiach (kropla krwi) bł. Jana Pawła II. Dalej pielgrzymi odwiedzili Cmentarz Zmartwychwstania Pańskiego i szereg kościołów w okolicy. Zakończenie nastąpiło w Muzeum Polskim w Ameryce gdzie obejrzano pamiątki i wystawę poświęconą Janowi Pawłowi II.

Willow Springs, IL

Ponad tysiąc wiernych m.in. dzieci, młodzież i górale na koniach w strojach regionalnych modliło się pod pomnikiem JPII w klasztorze ojców cystersów „na górze”..

Adrian Smith

VISIT TO CHICAGO

From April 7-9, 2014 I took part in a conference entitled “Poland in the Roaring Twenties” organized by the University of Illinois at Chicago (UIC) and held in the city’s Chopin Theatre. I gave a paper titled “Navel of the World: Zakopane as a microcosm of Poland’s blossoming national society in the 1920’s”. Based on what I have found out from co-translating the painter Rafał Malczewski’s memoirs of this period, I wanted to present the fascinating and truly unique transformation that took place in Zakopane between the early nineteenth century and 1939, when the place metamorphosed from a collection of shepherd huts into a major center of national cultural and social life. In particular I wanted to show how the society that frequented Zakopane in the 1920’s was a reflection of newly independent Poland’s burgeoning national life. In English-language scholarship, the “roaring twenties” in the major cities of North America and Western Europe has been well-documented, but rather less so in Central-Eastern Europe. In my opinion, Poland is a particularly interesting place at this time and perhaps “roared” all the more in the Twenties because of the country’s exuberant, optimistic and creative atmosphere in the decade following its regained national independence in 1918.

The presentation included not only the historic development of the village, but also Malczewski’s idiosyncratic literary sketches of important national and artistic figures, some of whom he was close to, such as the playwright, philosopher and painter Witkacy and the classical music composer Karol Szymanowski. The era was also marked by its social, artistic, and cultural dynamism. Because it was Poland’s only mountain resort, Zakopane was perfectly placed for many of the new fashions and trends of the time such as alpinism, skiing, dancing, motor sports, cards and séances. Rafał Malczewski is best known as a painter and he captures the mood and the activities of the time in his paintings, which I used as a visual accompaniment to the presentation.

The conference was an interesting and valuable experience and it was a pleasure to meet other scholars and enthusiasts of Polish culture from North America and Poland. Living in Zakopane you can sometimes feel a bit cut off from the rest of the world, so it was encouraging to connect with others. Given the theme of the conference, Chicago was an evocative city to meet in with its striking architecture, some of it from the 1930’s era.

Following the conference I had the honour to meet members of the Polish Highlander community in Chicago, including Związek Podhalań and the Tatra Mountain Cultural Foundation, who were most supportive of my project. Zygmunt Dyrkacz, the director of the Chopin Theatre, also helped me to get an interview with the local Polish television station and gave me some useful ideas on how to effectively present the book project to publishers. Maria Krzeptowska-Gewont and her husband Andrzej Krzeptowski-Bohac were most warm and welcoming and showed great interest and support in me, and my work, so I am immensely grateful to them. They went out of their way to show me around the city, and introduced me to Jan and Zofia Słodyczka, who very generously accommodated me for the night in their amazing wooden Podhale-style farmstead. I was impressed in the lengths the Tatra Highlander community went to keep their traditions alive, even in the depths of Chicago’s suburbs. Last but not least I am enormously indebted to Thaddeus Gromada and Jane Kedron for putting me in contact with the Tatra Highlander community in Chicago. Thank you once again.

(Adrian Smith, a native of U.K., currently is a Teacher of English in Podhale, Associate of Tatra Museum in Zakopane and translator of Museum publications into English.)

„SMUTKIEM SIE ŻYĆ NIE OPLĄCI”

... Sabala

Jasiu, pojedziesz do Kościelisk?

Jednego casu namówiliymy Generała Galicę na spacer do Kościelisk coby go ozweselić. Wyślimy na Krupówki sukać jakiego dobrego fijkakra. Uślimy kawolek, kie na jednego z fijkaków Generał Galica zawołał:

- Jasiu, pojedziesz do Kościelisk?
- Pojadę, Panie Generale, cozby nie – pojadę.
- A kielo fces?
- Dwaścia złotych.
- Jakos dwaścia, kie taksa stoi dziesięć.
- A cym fcecie jechać – taksom cy końmi?

Pojechalimy końmi.

Gdzie Pan będzie spał?

Pewnego razu do przepelnionego schroniska przy Morskim Oku przyszedł hrabia Władysław Zamoyski. Nie znalazłszy miejsca do spania, zaczął układać się na stole. W tym czasie doszedł do schroniska Jan Kasprowicz i nie widząc dla siebie miejsca, przysiadł na podłodze. Niespodziewanie usłyszał pytanie Zamoyskiego.: „Gdzie Pan będzie spał?” Odpowiedział: „Wolno polskiemu hrabiemu spać na stole, to polskiemu chłopu wolno to zrobić na podłodze.”

Od myszy do cesarza, wszyscy żyją z gospodarza.